

TÜRK POLİSİNİN ŞİDDET ALGILAMASI¹

Mehmet KARAKAŞ*

ABSTRACT

TURKISH POLICE PERCEPTION ON VIOLENCE

In the study, the violence perception of police officers in the Turkish Police Organisation is analysed. The theses of the study are the results of interviews, observations and questionnaires applied to a sample group including 707 police officers. The outcomes of the subject are supposed to give some outstanding clues for analysing the perception of violence. For example, being subject to violence during their childhood has many ties in their violence to their own children and their view of physical violence emerging in their occupational life and that unfolds many remarkable data related to these issues. In addition to social and political systems of the countries, the socio-cultural structures and visions have direct relations with the attitudes and behaviours on the police. Therefore, the image of the police that made by themselves is of crucial importance. The violent behaviours dependent on some perceptions directly affect the image of police. In this perspective, our survey brings some noticeable conclusions. Finally, it can be stated that according to the perception of violence which is effective in their images, an important part of police officers working in Turkish Police Organisation are violence prone.

Keywords: Police, violence, Turkish police officer, perception.

¹ Bu çalışma, örneklemini çeşitli il ve ilçelerin polis teşkilatlarının çeşitli şubelerinde görevli bulunan polis memurlarından oluşturulan, "Türk Polisinin Mesleki Profili" isimli alan araştırmasının şiddetle ilgili verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

* Yrd. Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

GİRİŞ

Birlikte yaşama sosyal güdüsüyle oluşan her toplumsal örgütlenme, hangi çerçevede olursa olsun düzen ve devamlılığını çeşitli yaptırımlarla sağlamaya çalışmıştır. Çünkü suç sosyolojisi ve krimnoloji araştırmaları göstermiştir ki, her toplumsal birliktelikte toplumsal örgütlenmenin belirlediği normlara ve değerlere uymayan, sapkın davranışlar yaşanmıştır. Toplumsal yapıdan sapan davranışları önlemek amacıyla da yazılı veya yazılı olmayan normlar ve bunların uygulama biçimleri hep varolmuştur. Ancak, bunlar da toplumsal birlikteliklere göre değişmektedir. Bu çerçevede asayişin sağlanması ve toplumsal sapmayı önlemek amacıyla örgütlenmiş olan çeşitli yapılardaki polis teşkilatları tarihteki yerini almıştır.

Sahip olduğu kamu gücüne bağlı olarak yüklendiği işlevler, polisi önemli yetkilerle donatmıştır. Bu açıdan polis örgütleri, günümüzde en önemli güvenlik birimlerinden biri haline gelmiştir. Çünkü görev ve yetkileri, insanların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik varlığını kapsamına almaktadır. Bu özelliği onları, üzerinde en fazla spekülasyon yapılan birimlerden biri haline getirmiştir. Türk Polis Teşkilatı da kullandığı yetki ve uygulamalardan; ayrıca kendine yönelik eylemlerden dolayı sürekli olarak tartışmalarla birlikte gündemde yer alan bir örgüttür. Meslekler sosyoloji açısından "marjinal meslekler" (bkz. Pavalko, 1988) içinde değerlendirilen polislik, günümüzde yukarıda sözünü ettiğimiz yetki ve işlevleri bağlamında profesyonel meslekler grubuna dahil edilmektedir. Ayrıca konuyla ilgili hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde son yirmi yıl içerisinde yapılan çalışmaların önemli ölçüde yoğunlaşması da polislik mesleğine verilen önemi göstermektedir². Değerlendirmelerdeki artış ve farklılaşma, polislik mesleğinin günümüz açısından önemini vurgulayan temel göstergelerdir.

Bu çalışmada, Türk polisinin şiddet algılamasının çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Çünkü Türk Polisi, çoğunlukla uyguladığı şiddet ve şiddet biçimleriyle; kısmen de kendisine yönelen şiddet eylemleriyle gündeme gelmektedir. Her iki durumda da polis ve şiddet kavramları konuyla ilgili gündemi belirleyen temel unsurlardır. Gündemdeki tartışmaların boyutu ise genellikle üçüncü şahıslar tarafından; nadiren de olsa şiddet uygulananlar tarafından belirlenmektedir. Sadece sözü edilen tarafların görüşleriyle Türk Polisi'nin şiddet yaklaşımı hakkında yapılan analizler yetersiz kaldığı için, konunun esas unsuru olan çalışan polislerin yaklaşımlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu gereklilikten hareketle çalışmada, Türk Polisinin şiddet algılaması çeşitli boyutlarıyla analiz edilmektedir. Bu özelliği ise çalışmayı orijinal hale getirmektedir.

Oluşturulan problematik ve belirlenen amaç doğrultusunda genel bir girişle başlayan çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, konunun bir alan

² Ülkemizde polislik mesleği ve Türk polisi gibi konularda ciddi değerlendirmeler için *İbrahim Cerrah, Ali Çağlar, Remzi Fındıklı, Y. Ziya Özcan, H. İbrahim Bahar*'ın çalışmalarıyla, *Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*'nde yapılan lisansüstü tez çalışmalarına bakılabilir.

araştırmasından hareketle oluşturulmasından dolayı problemin ele alınmış ve çözümlenme metodolojisi açıklanmaktadır. İkinci bölümde ise polis ve şiddet olguları, ele alınan konuyla teorik düzeyde ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır. Üçüncü ve uygulama bölümünde ise bir alan araştırması kapsamında, öncelikle Türk polisinin sosyal ve demografik özellikleri belirlenmeye, daha sonra ise konunun esasını teşkil eden Türk Polisinin şiddet algılaması çeşitli yönleriyle analiz edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın sonucunda ise ele alınan konu hakkında bilimsel ve objektif veriler çerçevesinde geçerli bulgu ve değerlendirmelere ulaşılması amaçlanmaktadır.

METODOLOJİ

Farklı özellikleriyle tartışılan Türk Polis Teşkilatının çeşitli şubelerinde görevli polislerin şiddet olgusunu nasıl algıladıkları, araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Belirlenen temel konu çerçevesinde, çalışan polislerden elde edilen verilerden hareketle, tartışmaların esas unsuru olan Türk polisinin şiddet algılamasına ilişkin yaklaşımlarının yorumlanması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Böylece Türk polisi ve şiddet olguları birlikte değerlendirilirken, uygulayıcı konumunda bulunan Türk polisinin yaklaşımları da bir yönüyle ortaya çıkmış olacak ve tartışmalara katkıda bulunacaktır.

Araştırma *evrenini*, ağırlıklı olarak *Afyon ve ilçeleri* ile Antalya, Isparta, Konya, Burdur, Aksaray, Uşak ve Nevşehir'de polis teşkilatının çeşitli şubelerinde görevli bulunan polis memurları oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına bağlı olarak ulaşılmak istenen *örneklem birimini*, Türk polis teşkilatında çalışan polisler oluşturmaktadır. Araştırma, evreni temsil edebilecek, konuya duyarlılık düzeyleri aynı olduğu varsayılan teşkilatın çeşitli şubelerinde görevli polisler arasından rastlantısal örneklemin koşullarına uygun olarak seçilen kümeler üzerinde yürütülmüştür. Örneklemin, görünürde Türkiye'nin bütün bölgelerini temsil etmiyor olması, bulgulardan hareketle Türk polisi hakkında yorum yapmayı sınırlandırmamaktadır. Çünkü araştırmaya katılan polislerin büyük çoğunluğu, Türkiye'nin birçok bölgesinde görev yapmıştır. Ayrıca araştırma, uzun bir zaman diliminde yapıldığı için anket uygulanan polislerin bir kısmı başka illere atanmıştır; diğer bir kısmı ise ya göreve yeni başlamıştır ya da atama yoluyla başka illerden gelen polislerden oluşmaktadır. Dolayısıyla örneklem Türk polisini temsil kabiliyetine sahiptir. Ayrıca soru kağıdının uygulandığı araştırmanın örneklem kitlesi, Türk polisinin şiddet algılamasını anlama imkanı sağlayacak sayı ve yeterliliktedir. Çünkü katılımcılar, araştırmayı ciddiye almış ve sorulara kendi doğrularıyla karşılık vermişlerdir. Araştırma verilerini değerlendirmede kullanılan SPSS programı ise istatistiksel değerlendirme açısından yeterlidir.

Araştırma kapsamında 800 civarında rütbeli veya rütbesiz polisle görüşülerek anket uygulanmış olup, çeşitli düzenlemelerden sonra bunların 707'si son değerlendirmede uygun görülerek kullanılmıştır. Alan araştırması niteliğindeki bu çalışmada veriler, temel olarak soru kağıdı (anket) tekniği ile toplanmıştır. Anketler, örnekleme oluşturan polislerin bir kısmına hizmet içi eğitim kurslarında, bir kısmına ise çalıştıkları birimlere gidilerek yüz yüze uygulanmıştır. Araştırmaya 800 polis katılmış

olup, çeşitli değerlendirmelerden sonra 50'si kadın polis olmak üzere toplam 707'si değerlendirmeye tabi tutulmuştur³.

Soru kağıdı tekniğinin kullanılması, verilecek yanıtların denetlenebilmesi, dolayısıyla bilgilerin doğruluğunun kanıtlanabilmesi için pratik yararlar sağlarken; ankete katılanların isimlerinin istenilmemesi soruların yanıtlanmasında aracın objektifliğini yükseltmiştir. Soru kağıdı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ankete katılanların ve ailelerinin demografik ve sosyolojik niteliklerine ilişkin bilgileri ölçmeye yönelik çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Türk polisinin şiddet algılamasına ilişkin değer yargularından oluşan sorular yer almaktadır. Makalenin tezleri, belirlenen temel konu çerçevesinde örneklem grubuna uygulanan anketler sonucunda oluşturulmuştur. Örnekleme ilişkin temel sınırlama, polis ve şiddet ilişkisinde esas unsuru oluşturduğu varsayılan ve rütbe farkı gözetilmeksizin polislerin teşkilat bünyesinde çalışıyor olmasıdır. Henüz esas unsur olmayan polis adayları ve esas unsur olmaktan çıkmış emekli polisler örneklemin dışında bırakılmıştır.

POLİS ve ŞİDDET

İnsandaki iktidar arzusu, başkasının hakkına tecavüz etme ve hiddet gibi duyguların etkisiyle başkasına karşı tehditkâr veya küçük/büyük çapta zarar verecek davranışları beraberinde getirmektedir. Bireyler, toplumsal yaşamın farklı kulvarlarında geliştirdikleri iktidar ilişkileri doğrultusunda zaman zaman sınırlarını aşarak yasallıklarının üzerinde davranışlar ortaya koymuşlardır. Gerek kolektif gerekse bireysel çerçevede ortaya çıkan bu tür sapmaları önlemek amacıyla çeşitli örgütlenmeler geliştirilmiştir. Kamu gücü ve yetkisi kullanan polis teşkilatları bu çerçevede oluşturulan bir örgüttür. "Meşru yetki zayıfları himaye etme ve destekleme biçiminde kullanılırsa iyi niteliğini, kötü muamelelerde bulunmak için kullanılırsa kötü niteliğini kazanır. İnsan açısından biyolojik, psikolojik ve sosyolojik unsurları içeren bir yetkiye sahip olan polis, iktidarın güç kullanan temsilcisi olmasından dolayı önemli bir pozisyona sahiptir" (Alderson, 1984: 16-17). Böyle bir pozisyon, kimilerince toplumsal yaşamın düzen ve devamlılığı açısından zorunluluk olarak görülmektedir. Örneğin Kleinig (1996: 11) "toplumlar varolduğu sürece polisin işlevlerine ihtiyaç duyulacaktır. İcra edilen bir otorite biçimi olmaksızın toplumsal koordinasyon ve düzenin sağlanması mümkün değildir" görüşünü ileri sürmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar göstermektedir ki polis, siyasal ve toplumsal düzenin en önemli unsurlarından biridir. Bu özelliğiyle polis, geleneksel toplumdaki pozisyonunu sanayileşmeyle birlikte daha da güçlendirmiştir. Çünkü örgütlenmiş bir çalışma biçimi olarak sanayileşme, ekonomik yapının yanında siyasal ve toplumsal yapıları da etkisi altına almıştır. Karmaşık ilişkilerin ve heterojen yapının egemen olduğu sanayi toplumlarının önemli bir olgusu olan kentleşme süreciyle birlikte ortaya

³ Elde edilen veriler, denetlendikten sonra SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde çeşitli istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. Bunlar arasında Che-square (X^2), Significance (P), Contingency coefficient (C), Anlamlılık düzeyi (α), Mean (M), Standart Sapma (δ) gibi teknikler bulunmaktadır.

çıkan yeni siyasal ve toplumsal gelişmeler, polise olan ihtiyacı önemli ölçüde artırmıştır. Polise olan ihtiyacın artması, polisleri siyasal ve toplumsal düzenin en dikkat çeken temsilcileri olarak modern kent yaşamının bilinen bir ögesi haline getirmiştir. “İnsanların yaşamlarıyla doğrudan ilişkili olan diğer örgütler gibi polislik de günümüzdeki biçimiyle sanayi devrimiyle birlikte gelişen toplumsal disiplin ve direnç süreci olarak farklılaşan şartların bir ürünüdür” (Miller, 1983: 72). Polis tarihi üzerine çalışma yapan araştırmacılar (bkz. Conley, 1989; Çağlar, 1999; Bittner, 1980), genel olarak modern polisin doğuşuyla kapitalist ekonomik sistemin gelişimi arasında bir bağ olduğunu ileri sürmektedirler. Belirli suçların artması ve kamu düzeninin bozulması, ekonomik yapıdaki gelişmelerle açıklanmaktadır. Sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan kapitalist ekonomik anlayış, sınıflar arası uçuruma yol açarak mal ve zenginliğe karşı işlenen suçların artmasına neden olmuştur. Bu durum polisin yeni bir anlayışla yeniden örgütlenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Yeni anlayış temelinde polis, kanunları uygulamak için sürekli yenilenmeyi gerektiren bir örgütsel sistem haline gelmiştir. (Bkz. Walker, 1977: 31). Yeni anlayış temelinde oluşan örgütsel yapının bütün dünyada aynı anlayışa sahip olmadığı da bilinen bir gerçektir. Polisin alanına giren sorunlar çerçevesinde “modern polisin, ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, oldukça geniş bir alanda görev ve sorumluklara sahip olduğunu söylemek olanaklıdır” (Çağlar, 1999: 130). Bu konuda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, modern polisin farklı kategorileri bulunmaktadır. Özellikle sosyal kontrol problemlerine yaklaşım çerçevesinde uygulama farklılıklarına göre modern polis üç ana kategoride açıklanmaktadır. Söz konusu kategoriler genellikle kültürel etkileşim alanlarına göre yapılmaktadır. Suçu önleme ve problemleri kontrol altına alma yaklaşımları çerçevesinde oluşan bu kategoriler *Anglo-Saxon, kata/koloni ve otoriter/oryantal* polis modelleri olarak isimlendirilmektedir. (Bkz. Aydın, 2001: 41-42).

Türk Polisi, sözü edilen modeller çerçevesinde değerlendirildiğinde otoriter polis modeline daha yakın görülmektedir. Hem uygulamalar, hem de devlet ideolojisinin (politikalarının) korunması ve buna karşı davranışları kontrol altına alma temel yaklaşımına sahip olması, Türk polis teşkilatının otoriter polis modeli niteliklerine benzediğini göstermektedir. Ancak, Türk Polisi’ni devlet ve halkla olan ilişkileri açısından salt anlamda otoriter polis modeli olarak değerlendiremeyiz. Diğer bir ifadeyle Türk Polisi’nin, otoriter modelin nitelikleri ağırlıklı olmak üzere, oryantal ve Anglo-Saxon polis modellerinin özelliklerini de taşıdığı söylenebilir. Polislik modelleri açısından sentez özelliği taşıyan Türk polisi her devletin polisi gibi devlet adına yetki kullanan kamu gücünün bir temsilcisidir. Bu itibarla polisin vatandaş ve üçüncü şahıslar katındaki imajı işte bu gücün imajı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda polis, rolü ve işlevleri çerçevesinde devletin somutlaşmış bir birimidir (Karakas, 2003: 18-19).

Rol ve görevleri açısından polis, birey ve toplumun huzurunu sağlamaya çalışırken, çeşitli ortamlarda farklı durumlarla karşı karşıya gelen, otoritesini kişisel olarak doğrudan uygulayabilen, yaşatma ve öldürme gibi çok önemli bir güce sahip, oldukça kritik görevler üstlenmiş bir yetkilidir. Dillon (1974: 11), polisin rolü ve işlevleri konusundaki tartışmalara şu görüşlerle katılmaktadır: “Polis bir nedenden

dolayı vardır ve iki temel işlevi yerine getirir. Varoluş nedeni somut birey çıkarı ile herhangi bir çıkar arasındaki çatışmadır. İşlevleri ise toplumu geniş bir çerçevede bireylerin şiddetinden ve bireyleri de çok sayıdaki tehlike ve şiddetten korumaktır.”

Şiddet, toplumsal ilişkilerin değişik boyutlarında her zaman ortaya çıkabilen ve bireyin durumunu çeşitli açılardan olumsuz yönde etkileyebilen bir sosyal olgudur. Çeşitli araştırmaların ortaya koyduğu tespitlere göre şiddetin kuşaktan kuşağa sorun çözme biçimi olarak aktarılması ve yaşam pratikleri içinde pekişmesi, şiddet davranışının devamını sağlamaktadır. Bu bağlamda şiddet sorununun ne kadar eskilere dayandığı ve bu soruna kesin bir çözüm bulmanın öteden beri ne kadar zor olduğu da bilinen bir gerçektir. Ancak şiddet insanoglunun çözerek üstesinden gelmek istediği sosyal durumlardan biridir. Bu bağlamda “şiddet davranışıyla ilgili psiko-dinamik, sosyal öğrenme, bilişsel ve aile sistemi açısından ihtimamla hazırlanmış ve geliştirilmiş çok sayıda teori bulunmaktadır” (Tsytsev ve Callahan, 1995: 3). Şiddetle ilgili çözümlenmelerin çok çeşitli boyutlarda yapılması, şiddetin ne kadar kompleks bir olgu olduğunu göstermektedir. “Onun bu kompleks doğasını anlamak için, hem şiddet uygulayan bireyin şiddetli davranışı, hem de onun sosyal çevresi açısından şiddetin anlamını açıklamak gerekir” (Tsytsev and Callahan, 1995: 4). Şiddetin sıklıkla hiddetten kaynaklandığı görüşü çok yaygındır. “Gerçekten de hiddet akıldışı ya da patolojik olabilir; ama bu, tüm insan duygulanımları için geçerlidir... Hiddet doğuran olay ya da koşullar karşısında şiddete başvurmak, şiddete içkin anımsalılık ve aciliyet nedeniyle muazzam bir cazibeye sahiptir” (Arendt, 1970:63).

Şiddetin çok boyutlu yapısına bağlı olarak ortaya çıkan davranışları şiddetin farklı biçimleri olarak değerlendirmek mümkündür. Bu konuda Fromm (1964), farklı dürtülere bağlı olarak ortaya çıkan şiddet biçimlerinden bahsetmektedir. Örneğin oyunda ortaya çıkan şiddet, tepkisel şiddet, öç alıcı şiddet⁴ (4) ve ödünleyici şiddet gibi. Farklı güdülerle de olsa toplumun bütün katmanlarında görülen şiddet tarzları, çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Şiddet ve şiddetin uygulanması çerçevesinde geliştirilen bir yaklaşıma göre “şiddet, bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak” (Görmez vd., 1998: 9) tanımlanmaktadır. Toplumların farklı katmanlarında farklı biçimlerde görülen şiddet üzerinde gelenek ve görenekler etkilidir. Mesela, bazı alt kültürler kan davalarını teşvik ederler. Yine bazı yaygın inançlar da şiddet doğurabilir. Sömürüldüğüne inanan kesimler, servet sahiplerine saldırabilirler (Balçoğlu, 2000: 59). Aslında “dar anlamıyla şiddet tanımında, tartışılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel şiddet tektir. İnsanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir” (Ünsal, 1996: 31). Bütün bu açıklamalar, şiddetin farklı boyutlarını sergileyebilen insanın, diğer canlılar arasında bu özelliğiyle benzersiz bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Fromm’un (1992: 246) ifadesiyle “insanda benzersiz olan yön, öldürme ve işkence etme tepkileriyle yönlendirilebilmesi, böyle yapmaktan da büyük haz duymasıdır; insan, biyolojik olsun, ekonomik olsun, hiçbir akla yatar kazancı olmaksızın kendi türünü öldüren ve yıkan bir varlık olabilen tek hayvandır...”

⁴ Özellikle çocukluk döneminde görülen şiddetin karşılığı olarak ortaya çıkmaktadır.

Anımsayacak olursak, kırıcı saldırganlık yalnızca insana özgüdür ve hayvan içgüdüsünden türememiştir. İnsanın fizyolojik yönden yaşamını sürdürmesine hizmet etmez, yine de onun zihinsel işleyişinin önemli bir parçasıdır”.

Hangi biçimiyle olursa olsun, hangi güdüyle gerçekleşirse gerçekleşsin şiddetin toplumsal yaşamda kendini ya akıl yoluyla toplumsal ahlak kuralları biçiminde, ya da delilik biçiminde gösterir. “Her akıl kategorisi potansiyel bir deliliği içinde taşır. Varoluşsal deliliğe ulaşamamış birey, akıl kategorisi içinde şiddete açık bir düzene boyun eğer” (Yakupoglu, 1997: 44). “İster bireysel (cinayet, intihar) isterse genel (savaş, soykırım) bir vaka olsun, şiddet, birey veya grubun psiko-patolojik bir işareti olarak görülebilir” (Gilligan, 1996:98). Bu durum insanlara gerçekte sahip olmadıkları hayali bir güç verebilir (Bkz. Wolman, 1995: xvi). Bu yönüyle de şiddet, farklı biçimlerde suç işleyenler için başarılı bir stratejiyi kanıtlayabilir. Özellikle şiddet davranışları, görülen fiziksel boyutlarından çok uygulayıcıların güç ve meşruiyetlerinin temsil edilmesinden dolayı etkili ve başarılı bir strateji olarak görülmektedir. Fiziksel olmayan ancak uygulanan bir davranış olarak şiddetin sembolik boyutu, faillerine karşı geri de tepebilir (Schröder & Schmidt, 2001: 5-6).

Hangi açıdan bakılırsa bakılışın şiddet, insanın özel tasarımıyla sınırlandırılacak bir olgu değildir. Belirli şartlar çerçevesinde meydana gelen şiddet, somut kurbanlar seçilerek belirli düzeneklerin yaratılmasıyla somut sonuçları olan temel bir sosyal davranış örüntüsüdür. Bu açıdan bakıldığında şiddet, ancak kendi bağlamında ortaya çıkan nedenleriyle açıklanabilecek bir durumdur. Şiddetin biçimlerini ve algılanış tarzlarını karşılaştırırken yine nedenleri, olayın kendisi ve sonuçlarıyla ilişkilendirmek gerekmektedir. Araştırmanın ana konusunu teşkil eden Türk polisinin şiddet algılaması da bu açılardan yola çıkılarak değerlendirilmektedir.

Türk polisi varoluşundan günümüze kadar, işlevlerini dönemsel süreçler içerisinde farklı şekillerde yerine getirmeye çalışan bir örgütlenmedir. Birçok sorununa rağmen mesleki bir kategori olarak profesyonelleşme çabaları da özellikle son yıllarda artarak devam eden bir örgütsel yapıya sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda görevli olarak Osmanlı polis sistemini miras olarak aldığından, Türk polis tarihi, Osmanlı polisiyle birlikte başlatılmaktadır. Bunun temel nedeni, Türk polis tarihinde ilk bürokratik polis teşkilatının 18. yüzyılda oluşturulmuş olmasıdır. Ancak, geçmiş dönemlerle ilgili güvenlik çalışmaları hakkında genel bilgilerin olduğu bilinmektedir. Bu bilgiler, bütün devlet olabilmiş toplumlar gibi Türk toplumunun da devlet olarak örgütlendiği günden itibaren güvenlik teşkilatlarına sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle “Türk polis tarihi” Türk devlet tarihi ile birlikte başlamaktadır. Tarih boyunca farklı coğrafyalarda çeşitli devletler kurmuş olan Türkler kamu düzeni ve güvenliğini, dış savunma ile birlikte yürütmüştür. Eski Türkler’de olduğu gibi Osmanlı Türklerinde de Polis Teşkilatı, Askeri Teşkilat kadrosu içerisinde yer almış, askeri amirler aynı zamanda Polis Amiri olarak da görev yapmışlardır. Tam anlamıyla olmasa da yenileşme hareketleri çerçevesinde polis teşkilatı, askeri teşkilattan ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp yerine Kemal Atatürk liderliğinde Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte eski polis teşkilatı ve personeli biçim ve işlevi açısından önemli ölçüde değiştirilmiştir.

Türk polis tarihinin değişim sürecine bakıldığında şu tespitte bulunmak mümkündür: Türk polis teşkilatının yapısında görülen köklü değişikliklere yol açan temel belirleyiciler, toplumsal ve siyasal alanda meydana gelen temel değişiklikleri etkileyen faktörler olmuştur. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte eski polis teşkilatı ve personeli biçim ve işlevi açısından önemli ölçüde değiştirilmiştir. Bu dönemde oluşturulan Polis Teşkilatı kanunu Cumhuriyetin gelişimine ayak uyduramadığı gerekçesiyle 1937 yılında yeniden ele alınarak lağvedilmiş, bunun yerine 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu getirilmiştir. Sözü edilen kanunla birlikte yenilenen Türk polis teşkilatında 1937'den 1960 darbesine kadar önemli örgütsel değişimler olmamıştır. 1960'tan günümüze kadar ise iki temel değişiklik olmuştur. Birincisi 1965'te merkez ve diğer il örgütleri içerisinde Toplum Polisinin oluşturulmasıdır. Bu yeni polis birimleri 1982'de yerini Çevik Kuvvet birimine bırakmıştır. İkinci değişiklik ise 1986'da hem merkez hem de taşra teşkilatları bünyesinde Özel Hareket Timleri ve Anti-terör birimlerinin oluşturulmasıdır. Sözü edilen tarihlere bakıldığında Türkiye'de önemli siyasal sonuçları olan gelişmelerle tekabül ettiği görülecektir.

Günümüz gelişmeleri bağlamında, çalışan polisler arasında bir takım davranış sapmalarının görülmesi, bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de polisin çeşitli yönleriyle tartışılmasına neden olmuştur. Ancak tartışma, sadece öğrenilen iş yaşamı, iş koşulları ve uygulama konularında polisin davranışsal açıdan yetersizliğini değil, yeni durumlar karşısında toplumsal rolünü en iyi şekilde oynayabilecek polis profilinin de arayışını gündeme getirmiştir. Davranış sapmaları içerisinde şiddet içeren davranışlar daha fazla dikkat çektiği için sözü edilen tartışmaların odağında yer almıştır. Bu durum, 'polis sosyalleşmesini' (bkz. Çağlar, 2000) ve uygulamada ortaya çıkan etkileşim sonucu oluşan 'polis alt kültürünü' (bkz. Cerrah, 2000) gündeme getirmektedir. Çünkü çeşitli dönemler içerisinde yaşanan toplumsal etkileşim süreci, 'polis kültürü' diyebileceğimiz bir alt kültür yaratmaktadır. Bütün sosyalleşme süreçlerinde ortaya çıkabilen eksik veya olumsuz toplumsallaşma biçimleri Türk Polisinin sosyalleşmesi için de geçerlidir. Bunun en temel göstergesi de Türk Polis teşkilatında özellikle uygulamalar esnasında görülen azımsanmayacak düzeydeki davranış sapmalarıdır.

SOSYO-DEMOGRAFİK PROFİL

Bu bölümde, temel konu olan 'Türk polisinin şiddet algılamasına' ilişkin verilerin değerlendirilmesine yardımcı olması amacıyla, örnek kitleyi oluşturan polislerin genel karakteristikleri özetlenmektedir. Konuya ilişkin önemli ve dikkat çekici verilere ulaşılmıştır. Buna göre araştırma örneklemini oluşturan polislerin tamamına yakını (%93) erkekler oluşturmaktadır. Erkeklerin bu kadar yüksek bir orana sahip olmasını, başka faktörler bulunsa da önemli ölçüde polislik mesleğinin özellikleri belirlemektedir. Yarıya yakını (%48), 20-30 yaş dilimi içinde bulunmaktadır. Yarısının 20-30 yaş dilimi gibi genç bir gruptan oluşmasına rağmen, büyük çoğunluğunun ((%87) evli olduğu görülmektedir. Bu sonuç, polislerin erken yaşlarda evlendiklerini göstermektedir. Anne ve babanın eğitim düzeyleri birlikte değerlendirildiğinde, polislerin eğitim statüleri açısından seçkin bir gruptan gelmedikleri anlaşılmaktadır. Dikkat çeken sosyo-demografik özelliklerinden bir diğeri de toplumsal kökene ilişkindir. Buna göre polislerin yarısından fazlası (%62) kır kökenlidir. Diğer sosyo-

demografik özellikleri de dikkate alındığında geleneksel aile yapısından geldikleri ortaya çıkan polislerin, kendi kurdukları ailelerin ise çekirdek aile tipine daha yakın olduğu görülmektedir.

Özellikle polislik mesleğini tercih etmede önemli olduğu düşünülen polis akrabalarla ilgili veriler, çoklu bir dağılım göstermektedir. Kardeşlerin dışında birincil derece akrabaların, özellikle de babanın oranının oldukça düşük olması bu çerçevedeki etkilenmenin olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Ancak genel sonuç olarak, katılımcıların yarısından fazlası bir veya birden fazla polis akrabaya sahiptir. Dikkat çeken önemli sonuçlardan biri de mesleklerini hangi etkene bağlı olarak seçtiklerine ilişkindir. Polisliğin kendileri açısından ideal bir meslek olduğunu düşünerek polis olanlar, katılımcıların dörtte birini teşkil ederken diğer dörtte üçlük grup ise niteliksel olarak birbirine benzeyen nedenlerden dolayı polisliği tercih etmişlerdir. Bunlar arasında başka bir iş bulamama ve bir üniversiteyi kazanamama etkenleri daha etkili olmaktadır. Veriler, polislik gibi toplumsal yaşamın düzeni açısından çok önemli bir mesleğin seçiminde, standartlaşmış ve etkisi yüksek olan bir etkenin olmadığını göstermektedir. Sonuç itibarıyla, polislerin mesleklerini tercih etmelerinde negatif değer ölçülerinin baskın bir rol oynadığı söylenebilir. Bu durum, onların meslekleriyle bütünleşmelerini, mesleki kültür, değer ve norm kalıplarına sahip olmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca ortaya çıkan sosyo-demografik nitelikler, Türk polisinin kültürel, toplumsal ve eğitim statüsü açısından düşük düzeyli bir sosyolojik ve demografik profile sahip olduğunu göstermektedir.

TÜRK POLİSİNİN ŞİDDET ALGILAMASI

Bir örgütün veya bireyin icra ettiği görevler önemli olduğu kadar, bizzat örgütte görev yapanların kendileriyle ilgili geliştirdikleri tanım ve algılamalar da önemlidir. Bir işin veya mesleğin bazı nitelikleri zaman içerisinde değişebilir, ancak iki şey değişmeden sürekliliğini korur: “Birincisi insanların mesleki rollerini icra etmeleri için sürekli olarak kendilerini yenileme ihtiyacı; ikincisi ise kişilerin sürekli yapacakları işleri hakkında karar verme ihtiyacıdır” (Pavalko, 1988: 51). Sürekli yapacakları iş olarak polislik mesleğini seçmiş olan bireylerin kendilerini tanımlamaları ve mesleklerini algılamaları, içinde buldukları örgütün kendilerine biçtiği misyon ve işlevle yakından ilgilidir.

Her mesleğin güçlükleri olduğu gibi kuralları ve hedefleri de vardır. Bu anlamda polislik, toplumsal bir meslek ve profesyonelleşme süreci yaşayan mesleki bir kategoridir. Kolektif düşünce ve davranım üreten profesyonel meslek üyelerinin, yaptıkları işin niteliklerini algılama tarzları onların mesleki davranışlarını etkilemelerinin yanında, kişisel ve özel durumlarını da belirler. Sahip olduğu kamu gücü, üstlendiği rol ve kullandığı yetkiler çerçevesinde ele alındığında polislik mesleği, uygulayıcı ve uygulanan açısından şiddete açık bir potansiyel taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, polisin görev ve yetkileri insanları birçok açıdan etkilediği gibi şiddete muhatap olmaya da açıktır. Bu özelliği dikkate alındığında, şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama durumları arasındaki ilişkiler önem kazanmaktadır.

Şiddet olgusuyla polis birlikte değerlendirildiğinde genellikle polisin uyguladığı şiddet ön plana çıkmaktadır. Bu konuda, şiddet uygulama ve şiddete muhatap olma ilişkisinin dışında polislik mesleğinin kendine özgü bir özelliğini de dikkate almak gerekir. Özellikle bir tür şiddet olarak algılanabilecek 'kaba kuvvet', polislik mesleğinin uygulanmasının doğasında var olan bir işlemdir. Bu konuda şiddetle ilişkilendirilerek tartışılması gereken boyutu, kanunla meşru sayılmayan kaba kuvvet olmalıdır. Ancak karşılaşılan olayın boyutları polisler açısından her zaman tasarlanmış bir durum olmadığı için, polisin uyguladığı şiddeti, polise uygulanan şiddetle de ilişkilendirme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde polise yönelik şiddet davranışları sorunu, belirli bir şiddet biçimi olarak yeni ve doğmakta olan bir sosyal problem bağlamında değerlendirilmektedir. Doğmakta olan bu sorun, son dönemlerde görülen yaşam standartlarındaki belirgin düşüşün neden olduğu modern bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Bkz. Levi ve Noaks, 1999: 62, 66).

Araştırmada, Türk polisinin şiddet algılamasını çözümleyici noktalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda polislerin çocukken fiziksel şiddete muhatap olmaları, çocuklarına yönelik şiddet uygulamaları ve mesleki alanda fiziksel şiddete yönelmeleri ve bu duruma bakış açıları çözümlenmiştir⁵.

a. Ailede Fiziksel Şiddete Muhatap Olma Durumu

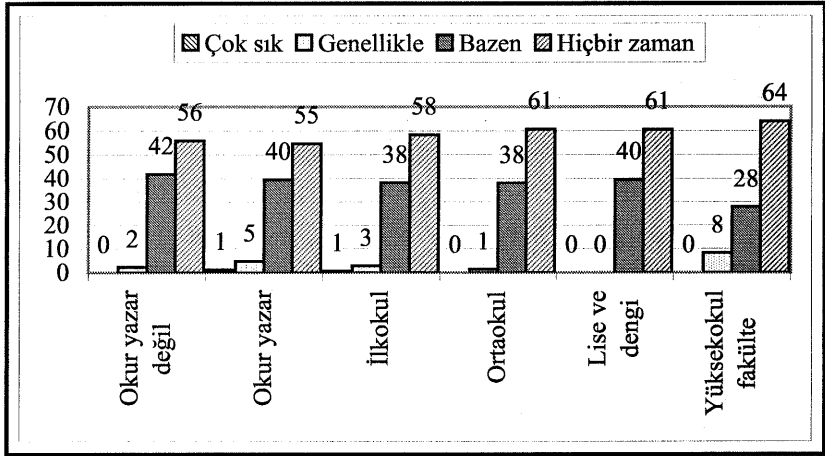
Çocuklukta yaşanan kötü muamele, bireyi dış dünyadan sürekli tehdit beklentisi içine sokarak, aşırı uyarılmasına neden olmaktadır. "Erken dönemde karşılaşılan saldırgan davranışlar, ileri yaşlarda bireyin kişilik özelliklerini belirleyebilmekte, hatta gerçekliği bozuk algılamasına yol açabilmektedir" (Kaplan ve Sadocks, 1994: 174-175). Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan genel tespitlere göre ailede şiddete maruz kalan bireyleri, çoğunlukla (%90'ın üzerinde) çocuklar ve kadınlar; uygulayanları ise (%95'in üzerinde) erkekler oluşturmaktadır (Güneri, 1996:8). Özellikle çocuklar açısından olumsuz bir toplumsallaşma biçimi olan aile içi fiziksel şiddet, kişiliğin ve davranışların şekillenmesinde oldukça etkilidir. Şiddetin ortaya çıkması ile şiddet uygulayıcısı arasında öngörülen bir ilişki faktörü olarak, "şiddet uygulayan erkeğin, çocukluk döneminde fiziksel şiddet görmüş olması durumu üzerinde daha fazla durulmaktadır (Bkz. Kroll, 1985, Herman, 1989). "Genellikle aile içinde bir bireyin diğer bir aile bireyinin fiziksel saldırısına uğraması olarak tanımlanan" (Belkin ve Godman, 1980) aile içi şiddetin belki de en önemli özelliği 'tekrarlanma eğilimi göstermesi'dir. Bu nedenle etkileri çok daha fazla olabilmektedir.

⁵ Alan araştırması sonucunda elde edilen bulgulara dair özellikle çapraz tablo ve grafik bilgilerinin tamamı bu metinde yer almamaktadır. Konuyla ilgilenenler, veriler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için karakasm@hotmail.com elektronik adresiyle yazışabilirler.

Tablo 1. Çocukken Ailelerinde Fiziksel Şiddetle Karşılaşma Sıklıkları

	Sayı	%
Çok sık	7	1.0
Genellikle	18	2.5
Bazen	266	37.6
Hiçbir Zaman	412	58.3
Cevap yok	4	.6
Toplam	707	100.0

Araştırmada, aile içinde görülen şiddet, ileriye dönük olarak polisler üzerinde bıraktığı etkiler açısından dikkate alınmış ve polislerin aile içinde fiziksel şiddetle karşılaşmış ve karşılaşmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan polislerin yarısından fazlası (%58) çocukken ailelerinde hiçbir zaman fiziksel şiddetle karşılaşmadıklarını belirtirken; önemli bir kısmı da (%42) değişik sıklıklarda olmak üzere çocukken aile içinde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, meslekleri gereği bireylerin sosyolojik, psikolojik ve biyolojik boyutları üzerinde olumsuz etkiler bırakabilecek polislik gibi bir meslek üyesi açısından değerlendirildiğinde, dikkatleri üzerine çekecek düzeydedir. Araştırma ve gözlemlerin ortaya koyduğu şiddete muhatap olma ve şiddet uygulama arasındaki belirleyici ilişki, bu sonucu daha da dikkate değer kılmaktadır.

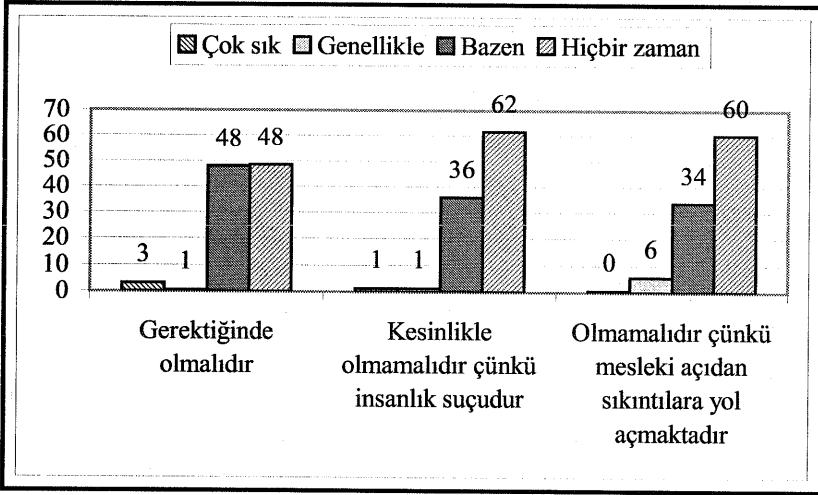
Şekil 1. Babanın Öğrenim Durumuna Göre Çocukken Ailede Fiziksel Şiddetle Karşılaşma Sıklığı

$$\chi^2=22,194 \quad sd=15 \quad \alpha=0,05 \quad C=0,176$$

Ortaya çıkan bu sonuçlar, bazı bağımsız değişkenlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Örneğin babalarının eğitim durumu ile polislerin çocukken aile ortamında fiziksel şiddete muhatap olma sıklığı arasında, farklı düzeylerde de olsa sistematik ilişkiler bulunduğu görülmüştür. Analiz sonuçlarına göre farklı sıklıklarda olsa da babaları okur yazar olmayanların yarıya yakını (%44) çocukken ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaştığını belirtirken, babaları sadece okur yazar olanların %45'i çocukken ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaştığını belirtmiştir. Buna karşın babaları lise ve dengi okul mezunu olanların %40'ı, yüksekokul mezunu olanların ise farklı sıklıklarda %36'sı çocukken ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaştığını ifade etmiştir. Ancak, eğitimin şiddet davranışlarını tamamen ortadan kaldıran bir faktör olmadığı da görülmektedir.

Sonuçların geneline bakıldığında dikkat çeken temel eğilim, babaların öğrenim düzeylerinin yükselmesine bağlı olarak ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaşma oranlarının düşüyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle babalarının öğrenim düzeylerinin artmasına paralel olarak çocukken ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaşmama oranları da yükselmektedir. Böylece eğitim seviyesinin, şiddet algılaması ve tutumları üzerinde etkili bir bağımsız değişken olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2. Mesleki Alanda Görülen Fiziksel Şiddete Bakışa Göre Çocukken Ailede Fiziksel Şiddetle Karşılaşma Sıklığı

$$\chi^2=24,576 \text{ sd}=6 \quad \alpha=0,05 \quad C=0,185$$

Zaman zaman mesleki yaşamlarında görülebilen fiziksel şiddete bakışlarıyla çocukken ailede fiziksel şiddetle karşılaşma sıklığı arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişkiyi anlamlı kılan husus, mesleki şiddete bakışa bağlı olarak çocukken ailede şiddetle karşılaşma sonuçlarındaki dağılımdır. Karşılaştırma sonuçlarına göre, farklı nedenlerle de olsa mesleki alanda ortaya çıkabilen fiziksel şiddet için; "olmamalıdır, çünkü mesleki açıdan sıkıntılara yol açmaktadır" görüşünde

olanlarla “gerektiğinde olmalıdır” anlayışına sahip olanların, ailelerinde çocukken fiziksel şiddete muhatap olma oranları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin mesleki uygulamalar sırasında fiziksel şiddet için; gerektiğinde olmalıdır diyenlerin yarısından fazlasını (%52), farklı sıklıklarda da olsa çocukken ailelerinde fiziksel şiddete muhatap olanlar oluşturmaktadır. Mesleki açıdan sakıncalara yol açtığı için olmamalıdır görüşünü benimseyenlerin yarıya yakını (%40) çocukken ailelerinde fiziksel şiddetle karşılaşanlar oluştururken, bir insanlık suçu olduğu için mesleki alanlarında görülen şiddete karşı çıkanların yarısından çoğunu (%62) ailelerinde çocukken herhangi bir biçimde şiddete muhatap olmayanlar oluşturmaktadır.

Sonuçların geneli, çocukken ailede farklı sıklıklarda olsa da fiziksel şiddetle karşılaşanların, şiddet uygulamaya daha yatkın olduklarını göstermektedir. Bu yaklaşım, mesleki algılamının da bir yansıması olabilir; ancak, gerektiğinde olmalıdır görüşünde olanların oranının diğer tercihe göre daha yüksek olması böyle bir yoruma izin vermektedir. Ayrıca yapılan araştırma ve gözlemlerin ortaya koyduğu şiddete muhatap olma ve şiddet uygulama arasındaki belirleyici ilişki dikkate alındığında, bu yorum kendiliğinden oluşmaktadır ki, bu durumu, Fromm’un tanımladığı ‘öç alıcı şiddet’ biçimiyle de açıklamak olanaklıdır.

b. Çocuklarına Yönelik Fiziksel Şiddet Uygulama

Bireyin toplumsallaşma süreci, diğer bir ifadeyle içinde bulunduğu toplumsal çevre onun şiddet algılamasını belirleyen en önemli kaynaktır. Çünkü içinde bulunulan referans çerçevesi, insanın her türlü öğrenmesinin gerçekleştiği alandır. Şiddet algılamasının oluşmasında özellikle çocukluk döneminde görülen kötü muamele biçimleri önemli hale gelmektedir. Kaplan ve Sadocks (1994: 174-175) yaptıkları araştırmalar sonucunda, çocukluk döneminde karşılaşılan kötü muamelelerin, çocuklarda kötü model olma, saldırgan davranışların kişilik özelliği haline gelmesi, çevresiyle ilgili gerçekliği bozuk algılaması ve duyguları daha çok eylemle ifade etmesi gibi mekanizmaların oluşmasına yol açtığına ulaşılmıştır. Ayrıca bu mekanizmaların bireyleri saldırganlığa eğilimli hale getirdiğini düşünmektedirler.

Tablo 2. Çocuklarına Yönelik Fiziksel Şiddet Uygulama Sıklığı

	Sayı	%
Çok Sık	3	,4
Genellikle	7	1,0
Bazen	167	23,6
Hiçbir zaman	398	56,3
Cevap yok	132	18,7
Toplam	707	100,0

Salırgan tutum ve davranışlar sadece çocukluk dönemiyle açıklanamaz. Şiddet uygulamayı sebepler açısından da değerlendirmek gerekir. Şiddetin uygulanmasında özellikle sosyal, psikolojik, çevresel ve durumsal belirleyiciler olmaktadır. Araştırmanın temel konusu olan Türk Polisi’nin şiddet algılamasını tam

anlamıyla ortaya koyabilmek için, polislerin kendi çocuklarına yönelik şiddet uygulayıp uygulamadıkları da önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde konuya ilişkin veriler dikkat çekici niteliktedir. Buna göre polislerin dörtte biri (%25) farklı sıklıklarda da olsa çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtirken önemli bir kısmı ise (%19) bu konuda fikir belirtmemektedir. Fikir belirtmeyenler ve şiddet uyguladığını ifade edenler dikkate alındığında, yarıya yakın bir oran ortaya çıkmaktadır ki, bu durum polislerin aile içerisinde şiddete ne kadar yakın durduklarını göstermektedir. Ayrıca ailesinde özellikle de çocuklarına yönelik farklı sıklıklarda olsa da fiziksel şiddet uygulayanların mesleki alanda da şiddet yanlısı oldukları araştırmamızda ortaya çıkan diğer önemli sonuçlardan biridir. Ancak soru kağıdında her ne kadar isim belirtilmese de konunun hassasiyeti açısından verilen cevapların doğru ve samimi olduğu konusunda dikkatli olma zorunluluğu da bulunmaktadır. Çünkü bireyler, toplumun geneli tarafından hoş karşılanmayan, onaylanmayan ve zaman zaman çıkarlarını zedeleyen konularda doğru ve samimi cevaplar vermeme eğilimi taşımaktadırlar. Toplumca onaylanmayan bir davranış biçimi olarak kendi çocuklarına şiddet uygulama konusunda da söz konusu eğilim içerisinde olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Buna rağmen araştırmada, konuya ilişkin çapraz karşılaştırmalarla elde edilen sonuçlara anlam kazandıran veriler, özellikle polis adaylarında aranması gereken şartlar konusuna ışık tutacak niteliktedir.

c. Mesleki Alanda Görülen Fiziksel Şiddete Bakış

Polislerin mesleklerine bağlı olarak yaptıkları işler itibariyle insanlarla çeşitli bağlamlarda etkileşimde bulunmaktadır. Bu etkileşimlerin bir sonucu olarak mesleki alanlarında ortaya çıkabilen fiziksel şiddete bakışları her zaman merak ve tartışma konusu olmuştur. Polis, iktidarın verdiği yetkileri belirli sınırlamalar çerçevesinde uygulayan bir birey olarak iktidar-şiddet ilişkisi açısından da değerlendirilmelidir. Çünkü şiddet, bazı açıklamalara göre "iktidarın yapışık ikizi" gibidir ve "gücün koruyucusudur, kurumların savunmasıdır" (Somersan, 1996: 49).

Tablo 3. Mesleki Alanda Görülen Fiziksel Şiddete Bakış

	Sayı	%
Gerektiğinde olmalıdır	188	26.6
Kesinlikle olmamalıdır çünkü insanlık suçudur	254	35.9
Olmamalıdır çünkü mesleki açıdan sıkıntılara yol açmaktadır	250	35.4
Cevap yok	15	2.1
Toplam	707	100.0

Araştırma verileri, bu konuda yapılan tartışmalar açısından ilgi çekicidir. Çünkü katılımcıların önemli sayılabilecek bir kesimi (%27), mesleklerinin bir gereği olarak işlerini yaparken; gerektiğinde şiddete başvurulmalıdır görüşünü savunmaktadır.

Büyük bir kısmı (%71) ise başvurulmaması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, mesleki alanda fiziksel şiddete karşı olanların gerekçelerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin bunların yarısı fiziksel şiddete, insanlık suçu olduğu için karşı çıkarken; diğer yarısı ise mesleki alanda bazı sıkıntılara yol açabileceği için karşı çıkmaktadır. Bütün bunlar, polisin şiddet algılamasında, görevlerini yerine getirirken uyguladıkları taktik ve metotların önemli ölçüde etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca polislik mesleğinin kaba kuvvete dayanan uygulama özellikleri de polis ve şiddet olgularını bir araya getirmektedir. Bundan dolayı teorik açıdan şiddete karşı olan polislerin büyük bir kısmının, mesleki yaşamlarının bütünü göz önüne alındığında şiddet uyguladıkları söylenebilir.

Bu durumun sadece Türk polisi açısından değil, dünyanın bir çok ülkesindeki polisler için de geçerli olduğu yorumu yapılabilir. Çünkü özellikle 1980'lerin sonlarına doğru dünyanın pek çok ülkesinde polisin davranış sapmalarına ve yetersizliklerine yönelik eleştiriler yükselmiştir. Bugün de belirli ölçülerde bu eleştiriler devam etmektedir. Ancak, polisin taktik ve metotlarına yönelik getirilen eleştirileri sadece polisin yetersizlikleriyle açıklamak eksik bir yaklaşım olur. Bunun yanında adalet sistemindeki yetersizlikleri de dikkate almak gerekir. (Bkz. Levi & Noaks, 1999).

Mesleki alanda görülen fiziksel şiddete bakışlarında; polislerin yaşı, çocuklarına fiziksel şiddet uygulamaları, çalıştıkları şubeler ve polislik mesleğini seçme nedenleri gibi değişkenlere bağlı olarak farklılıklar olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle sözü edilen değişkenlerle mesleki alanda görülen fiziksel şiddete bakış arasında farklı düzeylerde de olsa sistematik ilişkiler bulunmaktadır. Örneğin yaş faktörüne bağlı olarak yapılan değerlendirmede, polislerin mesleki alanlarında görülen fiziksel şiddete bakışlarında farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre en genç yaş grubunda (20-30 yaş dilimi) olanların yaklaşık üçte biri görevleri sırasında gerektiğinde fiziksel şiddete başvurulmalıdır yaklaşımına sahipken; en yaşlı grup (51 yaş ve üzeri) içerisinde olanlar ise diğer bütün gruplardan farklı olarak şiddeti insanlık suçu olarak görme eğilimini ortaya koymaktadır. Mesleki açıdan sakıncalara yol açacağından dolayı fiziksel şiddete karşı çıkanlarla birlikte bu yaş grubunun büyük çoğunluğu (%89) görevlerini yerine getirirken fiziksel şiddete başvurulmaması gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuçları, yaşın ve tecrübenin bir sonucu olarak değerlendirmek olanaklıdır. ($\chi^2=18,812$ $sd=6$ $\alpha=0,05$ $C=0,163$).

Yaş faktörünün yanında, polislerin görev yaptıkları branşlara (şubelere) göre de mesleki alanda ortaya çıkan fiziksel şiddete bakış konusunda farklı yaklaşımlara sahip oldukları görülmektedir. Bu çerçevede ilk dikkat çeken veri, Çevik kuvvet şubelerinde çalışan polislerin yaklaşımıdır. Bu branşta çalışan polislerin önemli bir kısmı (%39) yaptıkları işe bağlı olarak gerektiğinde fiziksel şiddete başvurulmalıdır görüşünü savunmaktadır. Karşı çıkanların büyük çoğunluğu ise karşı çıkış gerekçesi olarak, fiziksel şiddeti insanlık suçu saymaktadır. Büyük çoğunluğunu en genç yaş grubunu oluşturanların görev yaptığı bu branştaki polislerin yaklaşımıyla yaş faktörüne bağlı olarak ortaya çıkan görüşler arasında da bir paralellik bulunmaktadır. Terörle mücadele

şubelerinde çalışanların yaklaşımı ise yaptıkları işlerden dolayı adliyeyle daha fazla ilişkide olduklarını gösterir niteliktedir. Çünkü bu grubu oluşturanların yarıya yakını (%46) çalışma alanlarındaki fiziksel şiddetin mesleki açıdan sıkıntılara yol açacağını düşünmektedir. Trafik şubelerinde çalışanların da önemli bir kısmı (%46) şiddeti insanlık suçu olarak görmektedir. Ancak “gerektiğinde olmalıdır” görüşünü savunanlar Çevik kuvvet şubelerinde çalışanlara göre daha düşük bir oranı (%23) temsil etmektedir. Buna karşın mesleki açıdan sıkıntılara yol açacağını düşünenlerin oranı yükselmektedir (%32). Diğer şubelerde çalışanların konuyla ilgili yaklaşımları genel olarak birbirine benzemektedir. Ortak görüşleri, daha çok fiziksel şiddete karşı çıkma noktasında yoğunlaşmaktadır ($\chi^2=30,219$ sd=12 $\alpha=0,05$ C= 0,205).

Tablo 4. Polisliği Seçme Nedenlerine Göre Mesleki Alanda Ortaya Çıkan Fiziksel Şiddete Bakış

Tercih Faktörleri	Gerektiğinde olmalıdır.	Kesinlikle olmamalıdır; çünkü insanlık suçudur.	Olmamalıdır; mesleki açıdan sıkıntılara yol açmaktadır.	Toplam	
				Sayı	%
Prestiji yüksek	37,5	35,0	27,5	40	100,0
Maaşı iyi	30,9	29,9	39,2	97	100,0
Başka bir iş yok	29,8	29,1	41,1	151	100,0
Üniversiteyi kazanamama	22,2	47,8	30,0	90	100,0
Yakınlarının istemesi	9,1	42,4	48,5	33	100,0
Üniformayı sevmesi	16,4	34,4	49,2	61	100,0
Polisliğin ideali olması	30,9	38,2	30,9	165	100,0
Diğer	25,5	47,3	27,3	55	100,0

($\chi^2=29,262$, sd=14, $\alpha=0,05$, C= 0,201).

Polislik mesleğini seçme nedenlerinin de konuyu kavrama noktasında ışık tutucu bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü polislik mesleğini seçme nedenlerine göre mesleki alanda ortaya çıkan fiziksel şiddete bakış açılarında farklılıklar bulunmaktadır. Farklılığın göstergesi olarak dağılımda birbirine benzeyen üç grup bulunmaktadır. Polisliği seçme nedenlerine göre fiziksel şiddete yaklaşım çerçevesinde oluşan gruplardan ilki, mesleki uygulamalarda “gerektiğinde şiddet olmalıdır” diyenlerin çoğunlukta olduğu gruptur. Bu yaklaşımı, sadece polisliği prestiji yüksek bir meslek olduğu için seçenler öne çıkarmaktadır.

Dağılımdaki benzerlik açısından ortaya çıkan grupların ikincisi ise mesleki uygulamalar esnasında, ‘şiddet kesinlikle olmamalıdır, çünkü insanlık suçudur’ yaklaşımına sahip olanların çoğunlukta olduğu gruptur. Bu yaklaşımı, polisliği istediği üniversiteyi kazanamadığı, polislik mesleği ideali olduğu için ve diğer nedenlerden dolayı tercih edenler öne çıkarmaktadır. Örneğin polisliği istediği üniversiteyi kazanamadığı için tercih edenlerin yarıya yakını (%48) şiddeti insanlık suçu olarak değerlendirmektedir. Benzerlikler çerçevesinde ortaya çıkan grupların üçüncüsü ise şiddet için; ‘olmamalıdır, çünkü mesleki açıdan sıkıntılara yol açar’ yaklaşımına sahip olanların çoğunlukta olduğu gruptur. Bu yaklaşımı, sırasıyla polisliği ‘üniformayı çok sevdiği’, ‘yakınları istediği’, ‘başka bir iş bulamadığı’ ve ‘maaşı nispeten yüksek olduğu’ için seçenler öne çıkarmaktadır. Örneğin polisliği üniformayı çok sevdiği için tercih edenlerin yaklaşık olarak yarısı (%49) şiddetin mesleki açıdan sıkıntılara yol açacağı için uygulanmaması gerektiğini ifade etmektedir.

SONUÇ

Günümüz şartları, rolleri ve işlevleri açısından polislik mesleğini toplumsal yaşamın vazgeçilmez olgularından ve meslek kategorilerinden biri haline getirmiştir. Ancak, sahip olduğu kamu gücü ve kullandığı yetkiler bireyleri çeşitli açılardan olumsuz yönde etkilediği için, polislik, üzerinde sürekli olarak tartışmaların yapıldığı bir meslek durumuna gelmiştir. Türk polisi de hem polislik mesleğinin sözü edilen genel karakteristiğinden hem de kültürel, toplumsal ve eğitim statüsü açısından düşük bir sosyo-demografik profile sahip olmasından dolayı bu tartışmalara muhatap olmaktadır.

Polislik mesleğinin, şiddete açık bir potansiyel taşımasından dolayı polislerin şiddet konusundaki eğilimleri önemli hale gelmektedir. Araştırmada, Türk Polisi'nin şiddet algılamasına ilişkin ortaya çıkan sonuçlar, bu konuda önemli ipuçları vermektedir. Örneğin polislerin çocukken fiziksel şiddete muhatap olmaları, çocuklarına yönelik şiddet uygulamaları ve mesleki alanda ortaya çıkabilen fiziksel şiddete bakışları gibi konularda dikkat çekici veriler bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların yarıya yakını, farklı sıklıklarda da olsa çocukken ailesinde fiziksel şiddete muhatap olduğunu belirtmektedir. Her ne kadar bu konulara belirli hassasiyetler çerçevesinde yaklaşmış olsalar da çeşitli değişkenlere bağlı olarak yaklaşımlarında görülen farklılaşma, konu hakkında yorum yapmayı olanaklı hale getirmektedir. Çünkü çocukken ailede farklı sıklıklarda olsa da fiziksel şiddetle karşılaşanların şiddet uygulamaya daha yatkın oldukları görülmektedir. Burada belirleyici bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Bu durum, oç alıcı şiddete açık bir potansiyel oluşturduğu için özellikle polislik mesleğine girişte; polis adaylarından istenilen nitelikler açısından da yol göstericidir.

Teşkilatlarının değişik birimlerinde çeşitli nedenlerden dolayı zaman zaman görülebilen fiziksel şiddete bakışlarıyla ilgili veriler, polislerin şiddet algılamalarını anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bu konudaki verilere göre katılımcıların üçte biri mesleki alanlarında görülen fiziksel şiddeti insanlık suçu olduğu için, üçte biri ise mesleki açıdan sakıncalara yol açacağı için olumlu karşılamamaktadır. Öte yandan diğer üçte biri ise gerektiğinde olmalıdır görüşünü benimsemektedir. Bu sonuçlar, her ne kadar iktidar-şiddet ilişkisi açısından değerlendirilse de; esas ölçünün polislerin görevlerini yerine getirirken uyguladıkları taktik ve metotlar olduğu görülmektedir. Çünkü, bu yolla şiddet, mesleki bir davranış sapması olmanın ötesinde görev sırasında başvurulabilecek meşru bir araç haline getirilmektedir ki, esas tehlike bu yönüyle ortaya çıkmaktadır. Şiddetin, taktik ve metotlar açısından değerlendirilmesi sadece Türk polisine özgü olmasa da "otoriter polislik modeli"nin bu yaklaşıma daha yakın olduğu söylenebilir.

Ülke ve toplumların sosyal ve siyasal sistemlerinin yanında sosyo-kültürel yapıları ve vizyonları, ülke polisinin tavır ve davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı polisin yarattığı imaj önemlidir. Çünkü ülke polisinin imajı, aynı zamanda o ülkenin imajı olarak da değerlendirilip ülkenin tanımı yapılmaktadır. Çeşitli algılamalara bağlı olarak ortaya çıkan şiddet davranışları polisin imajını doğrudan

etkilemektedir. Araştırma, bu açıdan da dikkate değer sonuçlar ortaya koymaktadır. Türk polisinin bu konudaki imajını tanımlamada yardımcı olan ilginç örneklerden biri de adliye ile polis arasındaki ilişkidir. Polis ve mahkemeler arasındaki ilişki biçimi, Türkiye’de çoğu zaman emniyetle adalet teşkilatını karşı karşıya getirici niteliktedir. Bu ilişkide Türk polisinin şiddet algılaması önemli etkindir, ancak adliye sistemindeki yetersizlikleri de diğer önemli bir etken olarak değerlendirmek gerekir.

Sonuç olarak hangi meslek analiz edilirse edilsin, özellikle uygulamada mesleki davranış sapmalarıyla karşılaşmaktadır. Bu, aynı zamanda kaçınılmaz bir sonuçtur. Çünkü uygulayıcıların farklı etkenlere bağlı olarak davranış geliştirebilmeleri zaman zaman istenmeyen davranışlara yol açmaktadır. Ancak önemli olan, sözü edilen mesleki davranış sapmalarının sıklığı ve yol açtığı sonuçların boyutlarıdır. Mesleki davranış sapmalarının kaçınılmazlığı, bu konuya önem verilmesini gerektirmektedir. Özellikle yapılan yanlışların ve ortaya çıkan yetersizliklerin görülerek tekrar edilmesini engellemeyebilmek için bu zorunludur. Polislik mesleği, diğer mesleklere göre mesleki davranış sapmalarına daha açık olmasından dolayı bu zorunluluğun önemi artmaktadır. Yenilenen kanunlar ve toplumsal gelişmeler dikkate alınarak hizmet içi eğitimin sürekliliğinin sağlanmasının yanında; kurumsal anlamda özeleştirici yeteneğinin geliştirilmesi ve yapılan yanlışların tekrar edilmesini önleyici tedbirlerin alınması, polisin bu konudaki sorunlarını önemli ölçüde çözecektir. Aynı zamanda bu yönde atılacak sağlam adımlarla oluşturulacak polis imajı, teşkilata yönelmiş eleştirileri de azaltacaktır. Bu durum, Türk Polisi’ni topluma daha fazla yaklaştırarak işbirliği imkanlarını artıracığı gibi polislerin meslekleriyle özdeşleşmelerini de sağlama olanağı yaratacaktır.

KAYNAKÇA

- ALDERSON, M. J., (1984), *İnsan Hakları ve Polis*, (çev. İhsan Kuntbay), Ankara: TODAİE Yayınları.
- ARENDT, Hannah, (1970), *On Violence*, London: A Harvest Book.
- AYDIN, Ahmet, (1997), *Police Organization and Legitimacy*, Aldershot: Avebury A. P. L.
- BALCIOĞLU, İbrahim, (2000), (ed.) “Kültürün Saldırganlıkla Bağlantısı”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet*, İstanbul: Yüce Yayınları.
- BELKİN G. S., GOODMAN N., (1980), *Mariage, Family and Intimate Relationship*, Chicago: Rand McNally College Publishing Company.
- BITTNER, E., (1980), *The Functions of the Police in Modern Society*, Cambridge: Oelgeschlager, Gunn and Hain Publishers, Inc.
- CERRAH, İbrahim, (2000), “Sosyal Yapı ve Polis Alt-Kültürü” iç. *Yirmibirinci Yüzyılda Polis: Temel Sorunlar – Çağdaş Yaklaşımlar*, (der. İ. Cerrah ve E. Semiz) Ankara: Sibel Matbaası, s. 191-225.
- CONLEY, J. A., (1989), “The Police in Urban America 1860-1920” W. G. Bailey (ed.) *The Encyclopaedia of Police Science*. London: Garland Publishing, Inc.
- ÇAĞLAR, Ali, (1999), “Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 4. s. 121-132,
- ÇAĞLAR, Ali, (2000), “Türk Polisi’nde Sosyalleşme ve Polis Kültürü”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 7-8. s. 87-110.
- DILLON, M. C., (1974), “What Are the Police For?”, VIANO, Emilio C. ve REIMAN, J. H., (eds.), *The Policeman in Society*, London: D. C. Heat and Company.
- FROMM, Erich, (1964), *The Heart of Man Its Genius for Good and Evil*, New York: Harper & Row.
- FROMM, Erich, (1992), *The Anatomy of Human Destructiveness*, New York: An Owl Book.
- GILLIGAN, James, (1996), *Violence: Our Deadly Epidemic ant Its Causes*, New York: A Grosset/Putnam Book.
- GÜNERİ, F., (1996), “Aile içinde Kadına Yöneltilen Şiddet” *Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul: Mor Çatı Sığınma Vakfı Yayınları.
- GÖRMEZ, Kemal vd. (1998), *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Türk Polisinin Şiddet Algılaması

- HERMAN, J.L., (1989). "Childhood Trauma in Borderline Personality Disorder" *Am J Psychiatry*, Apr. 146 (4). p. 590-595.
- KAPLAN, N. SADOCK, B. J. GREBB, J. A. (1994), *Aggression, Accident and Injuries*, in Kaplan and Sadock (eds.) *Synopsis of Psychiatry*, New York: Williams Pb.
- KARAKAŞ, Mehmet, (2003), *Meslekler Sosyolojisi Açısından Türk Polisinin Mesleki Profili*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- KLEINIG, John, (1996), *The Ethics of Policing*, Cambridge: Cambridge University Pres.
- KROLL, P. D., (1985), "The Behavior of Adult Alcoholic Men Abused as Children", *J Nerv Ment Dis*, Nov. 173 (11). p. 689-93.
- LEVI, Mike and NOAKS, Lesley, (1999), "Social Constructions of Violence Against the Police", in Brookman, F., Noaks L. and Wincup, E., (eds.), *Qualitative Research in Criminology*, Aldershot: Ashgate Pub.
- MILLER, Wilbur R., (1983), "Cops and Bobbies, 1830-1870" in Klockars, Carl B., (ed.) *Thinking about Police, Contemporary Readings*, New York: McGraw-Hill Book Company.
- PAVALKO, Ronald M., (1988), *Sociology of Occupations and Professions*, Illinois: F. E. Peacock Publishers Inc.
- SCHRÖDER, Ingo W. and SCHMIDT, Bettina E., (2001), "Introduction: Violent Imaginaries and Violent Practices", in Schmidt, B. E., Schroder, I. W., (eds), *Anthropology of Violence and Conflict*, London: Routledge.
- SOMERSAN, Semra, (1996), "Şiddetin İki Yüzü", *Cogito: Şiddet*, Kış-Bahar (6-7). s.41-50.
- TSYTSAREV, Sergei V. and CALLAHAN, Charles V., (1995), "Motivational Approach to Violent Behavior: A Cross-Cultural Perspective" in Adler, L. L., and Denmark, F., (eds.) *Violence and the Prevention of Violence*, London: Praeger Publishers.
- ÜNSAL, Artun, (1996), "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", *Cogito: Şiddet*, Kış-Bahar (6-7). s.29-36.
- WALKER, Samuel, (1977), *A Critical History of Police Reform: The Emergence of Professionalism*, Lexington, Massachusetts: D.C. Heath and Company.
- WOLMAN, Benjamin B., (1995), "Foreword", in Adler, L. L., and Denmark, F., (eds.) *Violence and the Prevention of Violence*, London: Praeger Publishers.
- YAKUPOĞLU, Mehmet, (1997), *Ahlak ve Şiddet*, İstanbul: Göçebe Yayınları.

SUMMARY

In the study, the violence perception of police officers in the Turkish Police Organisation is analysed. The theses of the study are the results of interviews, observations and questionnaires applied to a sample group including 707 police officers. The subjects mainly analysed on the perception are emphasized throughout the article. The outcomes of the subject are supposed to give some outstanding clues for analysing the perception of violence. For example, being subject to violence during their childhood has many ties in their violence to their own children and their view of physical violence emerging in their occupational life and that unfolds their remarkable data related to these issues. Accordingly, almost half of the participants, though differing frequency, stated that during their childhood they were exposed to violence. Here the educational level of fathers comes to picture as the determinant variable. That is, as the educational level of fathers ascends, the rate of being subjected to domestic physical violence decreases.

There is a decrease in terms of the social status of family in applying physical violence on their children. However, in different degrees, one third of participants stated that they apply physical violence. Moreover, it became clear that those who had an experience of violence in their childhood are much more violence prone. Here, it is possible to mention a determinant relation that defines revenge violence.

According to the data related to their views of physical violence which sometimes appeared in different units of the agency, one third of the participants reject violence by identifying it as humiliating and the other one third regards violence as something incompatible with their occupation. But the remained one third is for "must be applied if necessary". All these indicate that, the tactic and methods used in performing their jobs are really influential on their perception of violence.

In addition to social and political systems of the countries, the socio-cultural structures and visions have direct relations with the attitudes and behaviours on the police. Therefore, the image of the police that made by themselves is of crucial importance. The violent behaviours dependent on some perceptions directly affect the image of police. In this perspective, our survey brings some noticeable conclusions. Finally, it can be stated that according to the perception of violence which is effective in their images, an important part of police officers working in Turkish police agency are violence prone.